

УДК 78.071.1(510):780.616.432
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/65-1-9>

Ван КЕ,
orcid.org/0000-0002-7669-2360
аспірантка кафедри теорії та історії музики
Харківської державної академії культури
(Харків, Україна) 597047391@qq.com

ЛЮ ШИКУНЬ – ЗАСНОВНИК СИСТЕМИ ПРИВАТНОЇ ФОРТЕПІАННОЇ ОСВІТИ В КИТАЇ

Стаття присвячена аналізу творчої діяльності відомого китайського піаніста, педагога і композитора Лю Шикуня, зокрема у справі організації і впровадження приватної системи дитячої фортеп'яної музичної освіти, через відкриття ним цілої мережі власних музичних центрів (шкіл). Висвітлюються основні й найважливіші факти цієї діяльності, а також аналізуються її вплив на хід розвитку фортеп'яного мистецтва Китаю наприкінці ХХ – початку ХХІ століть.

Підкреслюється, що саме педагогічна сфера творчої діяльності Лю Шикуня, й насамперед, створення ним розгалуженої системи авторських музичних шкіл з приватною формою власності, значно сприяло становленню і розвитку масового дитячого фортеп'яного виконавства в Китаї. А ця масовість, у свою чергу, мала безпосередній якісний вплив на кадровий відбір і професіоналізацію цього виду музичного мистецтва, що згодом природним чином зумовило появу великої кількості молодих яскравих китайських піаністів нової генерації, які своїми творчими досягненнями в останні десятиліття впевнено заявили про себе на світовій музичній арені та сприяли становленню і подальшому активному розвитку високопрофесійної китайської фортеп'яної школи.

Зазначається, що просвітницько-педагогічна діяльність Лю Шикуня формувалася на концепції створення феномену масової фортеп'яної культури в Китаї через залучення як найбільшої кількості дітей до процесу навчання гри на цьому інструменті. До цього митця також спонукали й гуманістичні ідеї конфуціанства, спрямовані у площину фортеп'яної педагогіки. Згідно цього фортеп'яна музика, яка звучить в кожному будинку, має стати на допомогу дітям у розвитку їх особистісних якостей, зокрема розуму, мужності, естетичних почуттів та ін.

Акцентується увага на тому, що концепція створення масової фортеп'яної культури в Китаї, одним з авторів якої є Лю Шикунь, окрім залучення до музикування на цьому інструменті величезної кількості дітей і юнацтва, передбачає й інші види і сфери мистецької і комерційної діяльності, зокрема: організація і проведення різноманітних концертних заходів, як за участю самих учнів, так і з залученням відомих піаністів світового рівня; проведення відкритих уроків, майстер-класів і лекцій провідних фортеп'яних педагогів і виконавців; проведення виставок-демонстрацій і продажів музичних інструментів відомих вітчизняних і зарубіжних виробників тощо.

Підкреслюється, що одним з важливих чинників розвитку приватної форми музичного навчання гри на фортеп'яно, що також сприяв підвищенню масовості фортеп'яної культури в цій країні, стала організація платних загальних курсів у багатьох гуманітарних (не музичних) вишах Китаю, де кожен охочий студент міг скористатися пропозицією початкового фортеп'яного навчання.

Констатується, що широкомасштабна творча діяльність Лю Шикуня у справі організації приватної форми музичної фортеп'яної освіти безпосередньо і з високою результативністю вплинула на становлення і розвиток масової фортеп'яної культури Китаю на перетині ХХ–ХХІ століть, а з цим і на широкі мистецькі досягнення професійної фортеп'яної школи в цій країні на сучасному етапі.

Ключові слова: Лю Шикунь, китайська музична культура, фортеп'яна педагогіка, приватна музична освіта, музичні школи, фортеп'яне виконавство.

Wang KE,
orcid.org/0000-0002-7669-2360
Graduate student at the Department of Music Theory
History of the Kharkiv State Academy of Culture
(Kharkiv, Ukraine) 597047391@qq.com

LIU SHIQUN – THE FOUNDER OF THE SYSTEM OF PRIVATE PIANO EDUCATION IN CHINA

The article is devoted to the analysis of the creative activity of the famous Chinese pianist, teacher and composer Liu Shikun, in particular in the matter of his organization and introduction of a private system of children's piano music education, through the opening of a whole network of author's private music centers (schools). The main and most

important facts of this activity are highlighted, as well as its consequences for the development of piano art in China at the end of the 20th and the beginning of the 21st centuries are analyzed.

It is emphasized that the pedagogical sphere of Liu Shikun's creative activity, and first of all, his creation of an extensive system of author's music schools with a private form of ownership, significantly contributed to the formation and development of mass children's piano performance in China. And this massiveness, in turn, had a direct qualitative impact on personnel selection and the professionalization of this type of musical art, which later naturally led to the appearance of a large number of young bright Chinese pianists of the new generation, who confidently announced themselves on the world stage with their creative achievements in recent decades music arena and contributed to the formation and further active development of a highly professional Chinese piano school.

It is noted that the educational and pedagogical activity of Liu Shikun was formed on the concept of creating a phenomenon of mass piano culture in China by involving as many children as possible in the process of learning to play this instrument. This artist was also motivated by the humanitarian ideas of Confucianism, aimed at the plane of piano pedagogy. According to this, piano music, which sounds in every house, should help children in the development of their personal qualities, in particular intelligence, courage, aesthetic feelings, etc.

Attention is focused on the fact that the concept of creating a mass piano culture in China, one of the authors of which is Liu Shikun, in addition to involving a huge number of children and youth in making music on this instrument, also includes other types and spheres of artistic and commercial activity, in particular: the organization and conducting various concert events, both with the participation of the students themselves and with the involvement of world-class pianists; holding open lessons, master classes and lectures by leading piano teachers and performers; conducting exhibitions-demonstrations and sales of musical instruments of well-known domestic and foreign manufacturers, etc.

It is emphasized that one of the important factors in the development of a private form of musical learning to play the piano, which also contributed to the spread of piano culture in this country, was the organization of paid general courses in many humanitarian (non-musical) universities in China, where every willing student could take advantage of the offer of initial piano training.

Thus, the large-scale creative activity of Liu Shikun in organizing a private form of musical piano education directly and with high effectiveness influenced the formation and development of mass piano culture in China at the turn of the 20th–21st centuries, and with it, the wide artistic achievements of the professional piano school in this country at the current stage.

Key words: *Liu Shikun, Chinese musical culture, piano pedagogy, private music education, music schools, piano performance.*

Постановка проблеми та її актуальність. Як відомо, музичне мистецтво сучасного Китаю сьогодні демонструє досить високу динаміку свого розвитку практично по всіх основних напрямках і жанрах. Яскравою складовою цього мистецтва безсумнівно є галузь фортепіанної творчості, яка в останні десятиліття доволі інтенсивно розвивається в цій країні і в царині концертного професійного виконавства, і в широкому середовищі дитячого та аматорського музикування. Потужним детермінантом цих процесів став активний розвиток самої системи дитячої музичної освіти, що розпочався від кінця минулого століття. А вельми важливою складовою цієї системи виявляється галузь приватного навчання гри на фортепіано.

Одним з лідерів сучасного китайського фортепіанного мистецтва, який своєю творчістю неодмінно вплинув на його становлення і подальшу стрімку еволюцію, є видатний піаніст Лю Шикунь. Саме він став піонером впровадження системного приватного музичного навчання гри на фортепіано, організувавши цілу мережу дуже відомих на сьогодні в музичному світі власних музичних шкіл. І якщо в сучасному музикознавстві окремим аспектам мистецької особистості Лю Шикуня увага в певній мірі вже приділялася, то висвітлення його діяльності саме як генератора

приватної фортепіанної освіти залишається поки що не достатнім.

Аналіз досліджень. Загальну біографічну інформацію стосовно творчості Лю Шикуня пропонують культурологічні (здебільшого китайські) Інтернет-ресурси (Видатний піаніст Лю Шикунь, 2008; Видатний піаніст, великий музикант і шанований педагог – пан Лю Шикунь, 2009; Лю Шикунь; Фортепіанне мистецтво, 2001). Окремі наукові публікації, присвячені творчості митця, здійснені авторкою цієї статті (Ван Ке, 2021; Ван Ке, 2021). Значний шар наукової інформації відповідно до різноманітних питань і аспектів розвитку сучасного китайського фортепіанного мистецтва представлено у музикознавчих роботах китайських дослідників, зокрема таких авторів, як Чан Айлін, У Сяо, Бянь Мен (Чан Айлін, 2010; У Сяо, 2012; Бянь Мен, 1996).

Мета статті криється у висвітленні творчої діяльності видатного китайського піаніста, педагога і композитора Лю Шикуня у справі започаткування і впровадження ним приватної системи дитячої фортепіанної музичної освіти в сучасному Китаї, через відкриття цілої мережі власних музичних центрів (шкіл) наприкінці ХХ – початку ХХІ століть.

Виклад основного матеріалу. Видатний китайський музикант Лю Шикунь (народився

у 1939 році в м. Тяньцзінь) дуже рано розпочав заняття музикою, адже музичні інформаційні джерела засвідчують його перші публічні виступи як піаніста вже у п'ятирічному віці. У десятирічному віці Лю вже став переможцем китайського національного дитячого конкурсу піаністів. А згодом, в юнацькому віці, він здобув дві яскраві перемоги на всесвітньовідомих міжнародних конкурсах піаністів, зокрема на конкурсі імені Ф. Ліста у 1956 році, здобувши III премію та на конкурсі імені П. Чайковського у 1958 році, виборовши відповідно II премію. Музичну освіту молодий музикант отримав спочатку у музичній школі при Шанхайській консерваторії, потім у середній музичній школі при Центральній консерваторії в Пекіні, а згодом і в самій цій консерваторії. Щодо закінчення музичного навчання митця стало його стажування в Московській консерваторії імені П. Чайковського в класі професора С. Фейнберга (Видатний піаніст Лю Шикунь, 2008).

У 1960 році, після стажування в Московській консерваторії, Лю Шикунь повертається на батьківщину та розпочинає свою педагогічну діяльність в Пекіні, на кафедрі фортепіано Центральної консерваторії та занурюється в активну концертну роботу. Часи так званої Культурної революції в Китаї, що припали на другу половину 1960-х і першу половину 1970-х років, відбилися досить негативно на творчості молодого піаніста, який у цей час потрапив під суворі репресії. Митець був заарештований та посаджений за ґрати, де відсидів майже вісім років. Деякі джерела зазначають, що хунвейбіни, які проводили у практику ідеї Культурної революції, у своїй ненависті до академічної музичної культури переламали музикантові пальці (Фортепіанне мистецтво). Разом з тим, «...не маючи можливості займатися музикою увесь цей час музикант намагався вдосконалюватися й розвиватися мисленим способом, проспівуючи музичні фрагменти та уявляючи їх виконання» (Ван Ке, 2021: 82).

Зі зміною політичного курсу в країні і припиненням дій, передбачених Культурною революцією, митця було реабілітовано і він повертається на волю, де отримує можливість знову активно зануритися в творчу діяльність. І вже наприкінці 1970-х років, коли Лю Шикунь стає солістом Пекінської філармонії, його виконавська творчість знову стає широко відомою. Музикант здійснює свої гастролі у багатьох країнах світу, його часто запрошують на проведення майстер-класів і лекцій, він також стає членом журі різних, у тому числі й престижних фортепіанних конкурсів.

Початок впливу Лю Шикуня на становлення системи приватної фортепіанної освіти в Китаї слід розглядати в контексті його гонконгського періоду життя, який припадає на 1990-і роки. Саме тут, де оселяється митець зі своєю дружиною Ге Янь, поруч із власною активною виконавською діяльністю розпочинається й інтенсивна його педагогічна робота на приватній музично-освітній ниві. Не зважаючи на певні матеріальні труднощі, що зустріли музиканта та його дружину в перші роки проживання в Гонконзі, Лю Шикунь зміг відкрити першу власну приватну музичну школу (Видатний піаніст Лю Шикунь, 2008).

На відкриття своєї школи митець зміг зібрати гроші завдяки особистій активній концертній діяльності, а також за рахунок проведення лекцій і майстер-класів, попередній тривалій практиці приватних занять тощо. Успіх в організації власного приватного музичного підприємства Лю Шикунем був очевидним. І незабаром, митець оголосив про організацію вже більш масштабного проекту під назвою «Мистецький центр фортепіанної музики Лю Шикуня». Окрім суто педагогічної сфери, яка входила до компетенції відкритої музикантом раніше приватної музичної школи, в новому проекті було визначено й інші напрями діяльності, тобто музично-просвітницьку та комерційну форми роботи. Остання зводилася до реклами, продажу й обслуговування музичних інструментів відомих виробників (Видатний піаніст, великий музикант і шанований педагог – пан Лю Шикунь, 2009).

Згодом Лю Шикунь відкриває цілу мережу приватних музичних шкіл у багатьох містах Китаю. Таким чином, на сьогодні в країні вже існує більше чотирьох десятків таких дитячих музичних центрів у яких відбувається не тільки навчання гри на фортепіано, а й влаштовуються різноманітні творчі зустрічі й концерти в яких беруть участь як учні-початківці, так і професійні музиканти (у тому числі й відомі піаністи світового рівня), а також відбувається маркетинг з купівлі-продажу музичних інструментів. Ідейна концепція приватних музичних центрів Лю Шикуня полягає, насамперед, в створенні і розповсюдженні в Китаї так званої масової фортепіанної культури через залучення до навчання гри на цьому інструменті якомога максимальної кількості дітей. Отже, можемо констатувати, що Лю Шикунь піклуючись про створення системи масового навчання гри на фортепіано, розвитку й поширення початкової ланки фортепіанної освіти в своїй країні, власною діяльністю безпосередньо та результативно вплинув також і на подальшу

професіоналізацію фортепіанного виконавства в Китаї, формування національної виконавської фортепіанної школи, що призвело до її світового визнання та отримання високих мистецьких досягнень багатьма молодими піаністами-виконавцями.

Безумовно, що значного успіху у власному музично-просвітницькому підприємстві Лю Шикунь зміг досягти не тільки за допомогою своєї широкої відомості на музично-виконавському та педагогічному поприщах. Насамперед, це енергійна, кропітка й наполеглива робота митця та його дружини: «...у цей час Лю Шикунь викладає з раннього ранку й до пізнього вечора, а Ге Янь займається організаційною роботою, намагаючись забезпечити освітній процес усім необхідним» (Ван Ке, 2021: 169).

Крім того, сучасні дослідники відзначають й інші найважливіші чинники, (насамперед, соціокультурного кшталту) що позитивно позначилися на розвитку приватного музично-просвітницького підприємства Лю Шикуня, й особливо на початковому етапі його розвитку. Серед них – нерозвиненість системи дитячого музичного навчання, а з ним – і брак необхідної кількості професійних педагогів-піаністів; бажання багатьох мешканців Гонконгу навчати своїх дітей грі на фортепіано. Усе це, окрім іншого, й зумовлювало наявність високих цін за здійснення навчання (Ван Ке, 2021: 83).

Також слід відмітити, що розвитку системи масового навчання грі на фортепіано в Китаї на початку ХХІ століття сприяв й ще один фактор. Це відкриття в немусичних (насамперед в гуманітарних) вищах платних загальних музичних курсів, де кожен бажаючий студент міг скористатися такою нагодою, а також відкриття позанавчальних фортепіанних шкіл при дитячих загальноосвітніх школах. Таким прикладом можуть слугувати: Позанавчальна фортепіанна школа при Дитячій школі імені Сінхאו та Позанавчальна школа імені Шия в Пекіні, Позанавчальна фортепіанна школа імені Нейера у Шанхаї та ін. (Фортепіанне мистецтво).

Як вже зазначалося, успіх і динамічність розвитку музично-освітньої діяльності Лю Шикуня та його музичного центру, на своєму початковому етапі зумовили несподіваний попит на дитячу фортепіанну освіту серед гонконгців. Цей попит отримав інтенсивного й сталого зросту, що згодом актуалізувало потребу відкриття філій центру (спочатку в самому Гонконзі, а потім й в інших китайських містах) та створення широкої мережі подібних музичних центрів. Розвиток і успішне функціонування цієї мережі приватних дитячих

музичних шкіл Лю Шикуня у свою чергу детермінувало інтенсивний сплеск дитячої фортепіанної освіти, що в китайському культурному просторі згодом отримало назву «фортепіанний бум» (У Сяо, 2012: 57).

Отже, наприкінці 1990-х років Лю Шикунь повертається з Гонконгу до Китаю. Так само як і в Гонконзі, митець планомірно відкриває філії свого мистецького центру в різних китайських містах та створює ще більш розвинену їх мережу. В середині 2010-х років мистецькі центри Лю Шикуня вже існували в більш ніж тридцяти китайських містах (таких як: Пекін, Фучжоу, Сіань, Хайкоу й ін.), а на початку 2020-х років кількість таких міст вже перетнула позначку сорока (Ван Ке, 2021: 84).

Широкомасштабна і одухотворена діяльність Лю Шикуня у справі розвитку масової дитячої фортепіанної освіти природним чином отримала багатьох прихильників і послідовників, серед яких зустрічаються й доволі відомі та титуловані музиканти. Однією з таких є талановита піаністка і педагог Чжоу Гуанжен, яка також у свій час стала директором першої в Китаї недержавної музичної школи. Ще у 1951 році Чжоу першою з китайських піаністів виїхала закордон на міжнародні музичні змагання і отримала першу (знов-таки серед китайських піаністів) високу міжнародну нагороду: на міжнародному фестивалі «Празька весна» в Чехословаччині, зокрема на його фортепіанному конкурсі вона посіла третє місце. Тривалий час Чжоу Гуанжен здійснювала активну концертну діяльність у Китаї, але в останні десятиліття також значно сконцентрувалася саме на фортепіанній педагогіці та масовій популяризації фортепіано. Чжоу багато гастролювала різними містами Китаю, виступала з лекціями (у тому числі й на центральному телебаченні), здійснювала консультації для молодих викладачів-піаністів. Вона зізнавалася, що ще з дитинства прагнула стати концертуючою піаністкою, а згодом зрозуміла, що найважливіше – це не особисті виконавські успіхи, а спільна справа на користь багатьох людей, що долучаються до фортепіанного мистецтва (Чан Айлін, 2010: 112).

Дослідники китайського фортепіанного мистецтва відзначають, що ще у 1980-ті – 1990-ті роки спостерігався брак викладачів-піаністів, який призвів до низького рівня викладання гри на фортепіано в широкій приватній музично-освітній практиці. Багато з викладачів, які викладали приватним чином, були із сумнівною професійною репутацією. На тлі попиту й готовності батьків гідно платити за фортепіанні заняття своїх дітей, вони здебільшого захоплювалися заробітком і не

намагалися отримувати значних творчих результатів. Викладання ними зводилося до «дресування» дітей на матеріалі кількох п'єс зі «Школи для фортепіано Ф. Бейера». Саме тому в професійному колі піаністів у цей час постала серйозна стурбованість такою ситуацією та в багатьох вищих музичних навчальних закладах розпочався активний рух проти так званої вульгаризації у початковому фортепіанному навчанні (Бянь Мен, 1996).

У зв'язку з цим, спочатку в Пекіні і Шанхаї, а потім й в інших містах Китаю створюються і розпочинають свою діяльність професійні фортепіанні товариства, метою яких була організація і проведення спеціальних іспитів для учнів, які навчалися не в державних музичних початкових закладах. Такий іспит був свого роду атестацією, тобто виявленням кваліфікаційного рівня учнів, які раніше отримували приватні заняття та надавав їм право і можливість випробувати себе на вступ у професійні музичні навчальні заклади і подальше в них навчання. До компетенції таких товариств входило також і проведення фахових консультацій, надання учням розгорнутих характеристик, здійснення оцінки їх виконавського рівня, а також видача їм офіційного посвідчення з підтвердженням тієї чи іншої виконавської категорії, яке надавало б офіційне право вступу в мистецькі виші (Бянь Мен, 1996).

В цій ситуації приватні музичні центри Лю Шикуня, в яких викладання здійснювалося високопрофесійними і мотивованими музикантами, виявилися тим рубіконом, який поступово і остаточно змінив сам зміст і характер приватної фортепіанної освіти в Китаї на рубежі ХХ – ХХІ століть в напрямку її професіоналізації і підвищення якісного рівня.

Педагогічні погляди чудового піаніста Лю Шикуня, який тривалий час продовжував поєднувати музично-освітню діяльність із активною гастрольною практикою, базуються здебільшого на принципах конфуціанської традиції. Він вважає, що навчання дітей гри на фортепіано, яке має відбуватися майже не в кожному будинку, має бути спрямоване на розвиток в них головних особистісних якостей і рис, таких як розвиток розуму, виховання почуття краси, формування мужності та ін. Митець вбачає такі перспективи досить реальними і сприятливими для сучасного Китаю. Він зазначає: «...насамперед, є гарне міжнародне середовище – зараз фортепіанною музикою, здебільшого, захоплюються не люди Заходу, а люди Сходу, серед яких китайці на першому місці. Останнім часом багато молодих китайських

піаністів здобули міжнародні премії, подивіться, скільки людей займається фортепіанною музикою». Сьогодні Лю Шикунь продовжує жити своєю прекрасною мрією: «...нехай музика увійде до кожного китайського дому, нехай звуки фортепіано супроводжують китайських дітей у їхньому дорослішанні та змужнінні» (Видатний піаніст Лю Шикунь, 2008).

Висновки. Отже, саме педагогічна сфера творчої діяльності Лю Шикуня, й насамперед, створення ним розгалуженої системи авторських музичних шкіл з приватною формою власності, значно сприяла становленню і розвитку масового дитячого фортепіанного виконавства в Китаї. У свою чергу, така масовість мала безпосередній якісний вплив на кадровий відбір і наступну професіоналізацію фортепіанного мистецтва, що природньо зумовило появу великої кількості молодих яскравих китайських піаністів нової генерації, які своїми творчими досягненнями в останні десятиліття впевнено заявили про себе на світовій музичній арені та сприяли становленню і подальшому розвитку високопрофесійної китайської фортепіанної школи.

Просвітницько-педагогічна сфера Лю Шикуня сформувалася на концепції створення феномену масової фортепіанної культури в Китаї через залучення як найбільшої кількості дітей до процесу навчання гри на цьому інструменті. До цих дій митця також спонукали й гуманітарні ідеї конфуціанства, спрямовані ним у площину фортепіанної педагогіки. Згідно цього фортепіанна музика, яка звучить в кожному будинку, має стати на допомогу дітям у розвитку їх особистісних якостей, зокрема розуму, мужності, естетичних почуттів та ін.

Концепція створення масової фортепіанної культури в Китаї, одним з авторів якої є Лю Шикунь, окрім залучення до музикування на цьому інструменті величезної кількості дітей і юнацтва, передбачає й інші види і сфери мистецької і комерційної діяльності, зокрема: організація і проведення різноманітних концертних заходів, як за участю самих учнів, так і з залученням відомих піаністів світового рівня; проведення відкритих уроків, майстер-класів і лекцій провідних фортепіанних педагогів і виконавців; проведення виставок-демонстрацій і продажів музичних інструментів відомих вітчизняних і зарубіжних виробників тощо.

Одним з важливих чинників розвитку приватної форми музичного навчання гри на фортепіано, що також сприяв підвищенню масовості фортепіанної культури, стала організація платних загаль-

них курсів у багатьох гуманітарних (не музичних) вишах Китаю, де кожен охочий студент міг скористатися пропозицією початкового фортепіанного навчання.

Таким чином, широкомасштабна творча діяльність Лю Шикуня у справі організації приватної

форми музичної фортепіанної освіти безпосередньо та з високим результатом вплинула на становлення і розвиток масової фортепіанної культури Китаю на перетині ХХ–ХХІ століть, а з цим і на широкі мистецькі досягнення професійної фортепіанної школи в цій країні на сучасному етапі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 邊萌. (1996). 中國鋼琴文化的形成與發展. 北京. 華樂出版社. 181 頁.
2. Ван Ке. Просвітницька та педагогічна діяльність Лю Шикуня в контексті розвитку сучасної фортепіанної виконавської школи Китаю. *Мистецька освіта та естетичне виховання молоді: збірник матер. регіон. наук.-практ. конф.* Полтава, ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2021. С. 166–172.
3. Ван Ке. Вектори творчої діяльності Лю Шикуня в контексті фортепіанного мистецтва Китаю другої половини ХХ – початку ХХІ століть. *Культура України*. Харків, 2021. Вип. 73. С. 81–85.
4. Видатний піаніст Лю Шикунь. *Міжнародне радіо Китаю*. 2008. URL: <http://ukrainian.cri.cn/141/2008/11/21/2s5889.htm>
5. Видатний піаніст, великий музикант і шанований педагог – пан Лю Шикунь. *Міжнародне радіо Китаю*. 2009. URL: <http://ukrainian.cri.cn/1070/2009/11/03/1s312522.htm>
6. 劉世坤 URL: <http://www.baike.com/wiki/LiuShikun>
7. 吴晓. (2012). “钢琴热”背景下当前儿童钢琴教育的探讨[J]. *音乐时空* №1, 57–58 頁.
8. 鋼琴藝術 URL: <http://wuxizazhi.cnki.net/Magazine/GQYS200106.html>.2001(6)
9. 陳愛玲. (2010). 中國鋼琴藝術史. 濟南. 山東教育, 249 頁.

REFERENCES

1. 邊萌. (1996). 中國鋼琴文化的形成與發展. [Formation and development of Chinese piano culture]. 北京. 華樂出版社. 181 頁. [Pekin: Hualle Pres. 181 s.] [in Chinese].
2. Van, Ke (2021). *Prosvitnitska ta pedagogichna diyalnist Lyu Shikunya v konteksti rozvitku suchasnoyi fortepiannoyi vikonavskoyi shkoli Kitayu* [Educational and pedagogical activities of Liu Shikun in the context of the development of the modern piano performance school in China]. *Mistecka osvita ta estetichne vihovannya molodi: zbirnik mater. region. nauk.-prakt. konfer.* Poltava: LNU im. T. Shevchenka. Pp. 166–172. [in Ukrainian].
3. Van, Ke (2021). *Vektori tvorchoyi diyalnosti Lyu Shikunya v konteksti fortepiannogo mistectva Kitayu drugoyi polovini XX – pochatku XXI stolit.* [Vectors of Liu Shikun's creative activity in the context of Chinese piano art of the second half of the 20th – beginning of the 21st centuries]. *Kultura Ukrayini*. Vyp. 73. Harkiv. Pp. 81–85. [in Ukrainian].
4. *Vidatnij pianist Lyu Shikun* (2008) [Outstanding pianist Liu Shikun]. *Mizhnarodne radio Kitayu*. URL: <http://ukrainian.cri.cn/141/2008/11/21/2s5889.htm> [in Ukrainian].
5. *Vidatnij pianist, velikij muzikant i shanovaniy pedagog – pan Lyu Shikun* (2009) [An outstanding pianist, great musician and respected teacher – Mr. Liu Shikun]. *Mizhnarodne radio Kitayu*. URL: <http://ukrainian.cri.cn/1070/2009/11/03/1s312522.htm> [in Ukrainian]
6. 劉世坤 [Liu Shikun]. URL: <http://www.baike.com/wiki/LiuShikun> [in Chinese].
7. 吴晓. (2012). “钢琴热”背景下当前儿童钢琴教育的探讨[J]. [A discussion about the modern teaching of children to play the piano against the background of «piano fever»]. *音乐时空* №1, 57–58 頁. [Musical time and space], № 1. Pp. 57–58. [in Chinese].
8. 鋼琴藝術 [Piano art]. URL: <http://wuxizazhi.cnki.net/Magazine/GQYS200106.html>.2001(6) [in Chinese]
9. 陳愛玲. (2010). 中國鋼琴藝術史. [History of piano art in China]. 濟南. 山東教育, 249 頁. [Czinan: Shandong education]. 249 s. [in Chinese].